

Г Р А М А Д А

БЮЛЕТЭНЬ Савецкай Рады БНФ „Адраджэньне“ г. Менск №1 1990 г.
ЛЮТЫ

Мы падыходзім да выбараў і таму лічым неабходным звярнуцца зараз да цыян-ных старонак гісторыі. Гэты артыкул Янкі Купалы быў надрукаваны ў часопісе „СПАДЧЫНА“, №2, 1989, накладам 9058 асобнікаў, друкуем скарачана:

Калі немцы, пасля бальшавіцкага перавароту ў Расіі, занялі большую частку нашай тэрыторыі, кучка бальшавіцкіх камісараў, гаспадаркушых раней у Менску, уцякла ў Смаленск. Там, на чале з Калмановічам, Мясніковым і Яркіным, зрабіла маленькі ўнутраны пераварот. Яны аддзялілі ад Маскоўскай вобласці Смаленскую губерню і землі, паложаныя на захад ад Смаленшчыны, і арганізавалі так званую Западную вобласць, пераіначаную пасля на „Западную дэму“.

Смаленцы крэху гэтаму працівіліся, але іх праціўнікі пастрашылі кулямэтамі, і справа была выйграная.

Новы ўрад Западнай камуны, разумеюцца, атрымліваў усе дырэктывы з Масквы і танцаваў так, як іграла Масква. Правы свае ён пашыраў на ўсю Беларусь, не занятую немцамі, а нават і далей.

Пры ўрадзе быў створаны камісарыят нацыянальных меншасцей (ліцьвінаў, палякаў, латышоў, жыдоў), апрача беларусаў. На чале гэтага ўстановы стаяў пан Бэрсан. Аб Беларусі тады не можна было і заікнуцца, і калі з Масквы прыслалі чалавека, (бальшавіка) арганізаваць таксама і беларускі аддзел пры камісарыяце, то п. Бэрсан так спужаўся гэтага, што, каб не было ні вам, ні нам, скасаваў увесь камісарыят нацыянальных меншасцей. Такім чынам змагаліся смаленскія аблаонныя камісары з усялякімі, нават бальшавіцкімі праявамі беларушчыны.

Але немцы ачышчаюць Беларусь, Менск, Полацк, Барысаў і інш. Тады маскоўскія беларусы-бальшавікі, якія ў той час кіравалі беларускім аддзелам пры камісарыяце нацыянальных меншасцей, прыехалі ў асобным вагоне ў Смаленск з мэтай стварыць новы беларускі бальшавіцкі ўрад. Гэта было ў снежні 1918 г. Спачатку справа ў іх ішла туга, так туга, што быў момант, калі Смаленскі ўрад хацеў іх арыштаваць. Але—далей—болей, неяк дагаварыліся і стварылі часовы ўрад „Бела-

руская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка“. Старшынёй урада быў назначаны Жылуновіч (Цішка Гартны), а рэшта „портрелей“ былі падзелены паміж Дылам, Мясніковым, Шантырам, Яркіным і іншымі. Гэты ўрад прыехаў у Менск, і 1 студзеня (?) была абвешчана „Незалежная Беларуска-Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка“ у федэратыўнай сувязі з Маскоўскай. Адначасова стары беларускі ўрад „Рада Беларускай Народнай Рэспублікі і Рада міністраў Б.Н.Р.“ былі абвешчаны без абароны закону.

Пачалася на Беларусі бальшавіцкая гаспадарка. Але іхні „камунізм“ не мог памерыцца з „Нацыяналізмам“ беларускага народа. Трэба яшчэ дабавіць, што незалежную беларускую рэспубліку стварылі смаленскія і маскоўскія „беларусы“ па загаду з Масквы. А зроблена гэта з тактычных мэтаў, назадзёр беларускай „буржуазіі“, якая стаіць на грунце незалежнасці свайго краю.

Першыя дні бальшавіцкай гаспадаркі, асабліва тут, у Менску, падавалі надзею, што беларуская справа стане на добры дэмакратычны грунт. Бо як жа было іначай думаць? На чале „чразвычайкі“ стаяў не Яркін, вядомы ў Смаленску сваёй крывавай нечасцінасцю, а нейкая другая асоба. Так што спачатку і расстрэлы рэдка былі чульны. Пачалі выдаваць „Известия“ на 4-ох мовах: расійскай, беларускай, польскай і жыдоўскай (вышла 4 ці 5 нумароў). Не касавалі дробнага гандлю і не забаранялі прывозіць прадукты ў места. Але гэты мясцовы мясці савецкай улады на Беларусі цягнуўся нядоўга.

Бальшавікі займаюць Вільню, кажуць „незалежную беларускую і г.д. рэспубліку“, а сваіх бальшавіцкіх беларускіх „нацыяналістаў“—Шантыра, Дылу, Дольскага (Жылуновіч успеў к таму часу уцячы)—садзяць у вастрот, ствараюць ужо Літоўска-Беларускую са-

венкую і г.д. рэспубліку, урад якой засядае у Вільні.

Аб ніякай беларускай незалежнасці не было ужо і гутаркі. Аднак, трэба аддаць справядлівасці, дэкрэтамі не ганьбяць беларускай мовы у школах, у тэатрах.

Пры Менскім камісарыяце прасветы утвараюць літаратурна-выдавецкі аддзел, які папраудзе шчыра заняўся падгатоўкай літаратурнага беларускага матэрыялу. Але сваёй карыснай працы гэты аддзел не мог як следна праявіць. Кіраўнік гэтага аддзела--вядомага, паважанага беларуса, прафесара Іва-ноўскага--большавікі па нагавору польскіх віленскіх камуністаў арыштавалі і вывезлі у Смаленск, як заложніка. І літаратурна-выдавецкі аддзел рассяпаўся. Аб друкаваным беларускім слове не было ужо і гутаркі. Дня сама савецкая Літ.-Бел. улада сядзела ужо як на падпаленай бочцы з порахам. Палякі занялі Вільню, пасунуліся да Маладзечна і пагражалі Менску. Гэтыя ваенныя няудачы прывялі большавікоў у дзікую злосць.

Яны пачалі шукаць вінаватых, разумеешча, як заўсёды не там, дзе трэба. Спачатку зрабілі "прылучэнне" Літ.-Бел. рэспублікі да Расіі (аб незалежнасці ужо не можна было і заікнуцца), пасля звярнулі увагу на малую працу "чрезвычайкі". І "чрезвычайка" сваю працу "павялічыла". Праца гэта мінчанам добра вядома. Курганы сотняў нявінна расстраляных аб гэтым і цяпер сведчаць. Над Менскам павіс крывяны кашмар. Людзі на вуліцах баяліся голасна гаварыць. Кожную ноч--павальныя вобскі.

Але вось пачудліва першыя гарматныя, хоць яшчэ і далекія, стрэлы. Палякі занялі Радашковічы і паважна пагражалі Менску. Камісары уцяклі у Барыск, а адтуль у Смаленск.

І дзіўная рэч. З практыкі гэтага вайны вядома, што калі вораг прыбліжаецца к якому месцу і пачне даносіцца да вуха жыхароў страляніна, то гэтым нападае на усіх жудасць і паніка. У нас у Менску гэта выйшла якраз наадварот. Першыя выстралы прынесьлі людзям радасць. Усе пачулі у гэтым вываленне ад здзеку і грамадзянскага праліцця крыві.

8 жніўня палякі увайшлі у Менск і для Беларусі пачалася новая эра. Была зараз жа распушчана вядомая адозва Начальніка Польскай дзяржавы Язэпа Пілсудскага, у якой таксама, як мы ведаем, былі намёкі на незалежнасць і непадзельнасць Беларусі. Ці апраўдала гэта адозва затоення думкі і надзеі беларускага грамадзянства, ці польская ўлада павяла у нашым краі распадарку так, як гэтага вымагаюць культурна-нацыянальны інтарэсы нашай ба-

цькаўшчыны,--аб гэтым у другі раз.

Янка Купала
"Беларусь", № 2
3 студзеня 1920г.

/Друкуем першы ліст да рэдакцыі/
АК ЖА З БЕЛАРУСЬСЮ ?

Так называўся артыкул Зьміцера Жылуновіча (Цішкі Гартнага) у газэце "Дзяніна" за 19 лістапада 1918 г. Ці можна паставіць гэтае пытаньне сёньня? Самое жыццё вымагае яго пастаноўкі і вырашэння. Ці сучасныя пытаньні, узнятыя семдзесят два гады назад, сёньняшнім ?

Паглядзім, што хвалявала сьвядомых беларускіх рэвалюцыянераў у тых гадах. "Увесь час, са дня расейскай рэвалюцыі, беларускае пытаньне нядбайна прапушчаецца між пальцаў: яму не было удзелена ніводным складам праўдзельства жаднае увагі. Нібы якая ліхая прымха гэтаму перашкодзіць, нібы Мара таму віноку, што усе, хто б мог гэта і меў сіду, баяцца дакрануцца да яго і знарочыста, ці забуна адварочваюцца і ад думкі той, што ёсцька Беларусь, а значыцца ёсцька і беларускае пытаньне. Усе патугі звярнуць на гэта увагу каго належыць, разбіваюцца у дробкі, бы шкелка аб камень. Ні пастановы з'ездаў, ні патрабаваньні Ютысячых мітінгаў--нішто не прабірае тоўстага слою поўнае адчураннасці ад столь значнай і важнай справы, як беларускае пытаньне. Наадварот, чым далей, тым болей расце нейкая оумысловая варожасць да яго у кіруючых колах".

Зьміцер Жылуновіч назваў Беларусь "гістарычна жывучы край". Так было. Татальныя войны з крыжакамі і татарамі, якія вяліся на працягу XIII-XVI ст. Барацьба з Маскоўскаю дзяржаваю у XV-XVIII ст. за незалежнасць Вялікага княства Літоўскага. Яшчэ К.Маркс у сваёй працы "Сьценька Разін" пісаў, што у XV ст. "Русь была тады падзелена на дзьве дзяржавы: Маскву і Літву". Такім чынам, існавала два цэнтры аб'яднаньня усходнеславянскіх зямель.

Два шведскіх нашэсці--у сярэдзіне XVII і у пачатку XVIII ст.ст., калі была зьнішчана ледзь не палова насельніцтва. Напалеонаўскае нашэсцьце 1812 г. Але Беларусь не маучала. 1794--паўстаньне на чале з беларусам Тадэвушам Касцюшка. 1830-31--паўстаньне за аднаўленьне былой Рэчы Пасполітай. А у адказ--закрыцьцё Віленскага універсітэта, самай буйнай навучальнай установы для беларускіх земляў (у 1833 г.). Скасаваньне вуніі у 1833 г. (пасля далу-

/працяг на стар.4/

ЗВАРОТ ДА КАМУНІСТАЎ БЕЛАРУСІ

Мы, коммунисты предприятия "Белэнергоремналадка", осознавая свою ответственность за судьбу перестройки в республике, обвиняем руководство республики и ЦК КПБ в следующем:

1. Авария на Чернобыльской АЭС стала причиной радиационного заражения значительной части территории республики, подвергнув ее население испытанию на выживание.

От населения в течении 3-х лет было скрыто фактическое положение дел по зараженности территории и об опасности для здоровья людей в этих районах. Не принимались необходимые меры по защите здоровья населения, медицинская помощь пострадавшим до сих пор находится на крайне низком уровне.

Народ республики оказался ненужным ее руководителям. Мы считаем этот факт должностным преступлением перед народом республики.

2. События 30 октября 1988 года с применением газов и дубинок к участникам мирной манифестации у Восточного кладбища и в Куропатах показали всю политическую безграмотность ЦК КПБ в условиях демократизации нашего общества. Еще более гадкими и неуклюжими выглядели попытки по-школярски спрятаться от содеянного. С этой целью была организована дезинформация партийных, профсоюзных организаций и всего населения республики в целом. Ложь о событиях распространялась через печатные органы ЦК, радио и телевидение.

Мы считаем, что ЦК КПБ причастен к лживым выводам комиссии, расследовавшей события 30 октября. До сих пор никто из организаторов разгона митинга и дезинформации населения не наказан и ЦК не дал политическую оценку этим событиям.

3. Решения XIX партконференции, направленные на демократизацию общества, игнорировались ЦК КПБ. По-прежнему остается жесткая цензура со стороны ЦК источников информации населения, зажим критики. Профанированы демократические начала в экономике, созданы бесправные СТК, выборность руководителей подменили "одобрением" деятельности начальника.

По-прежнему преследуются организаторы общественно-массовых мероприятий, проводимых неформальными организациями.

4. Дискредитацию кооперативного движения в глазах народа мы видим как хорошо организованный и заранее спланированный акт со стороны властей. Вместо того, чтобы арендно-кооперативное движение внедрять в промышленности и охватить этим движением широкие массы, сосредоточив основное внимание на производстве товаров для населения, двери в кооперацию были открыты шашлычникам и уголовным элементам. Отсутствие контроля над доходами привело к обогащению всякого рода проходимцев, спекулянтов и коррупции чиновников государственных организаций.

Теперь заодно с ворами компрометируются и честно работавшие кооперативы.

5. В последнее время в республиканской партийной организации появился целый ряд открытых писем и обращений в ЦК КПБ об ухудшении состояния в экономике, социальной сфере, экологии, здравоохранении, торговле, производственной дисциплине и т.д., указавшие на несостоятельность нынешнего руководства в решении этих задач.

Вместе с тем, есть обращения, которые призывают ЦК КПБ вернуться к безнадежно канувшим в лету временам стагнации: считать политической ошибкой перевод общества "Знание" на хозрасчет (т.е. издание газеты "Аргументы и факты"), дать народу как можно больше дешевой водки и разогнать неформалов. Удивительным остается то, что ЦК КПБ не реагирует на эти черносотенные призывы. Нет официальных ответов и на другие обращения. Складывается такое впечатление, что ЦК КПБ существует сам по себе.

В связи с вышеизложенным, мы считаем ЦК КПБ несостоятельным в решениях задач, поставленных жизнью нового времени и требуем немедленной отставки ЦК КПБ и организации прямых выборов на альтернативной основе, проведения внеочередного съезда КПБ.

Если ЦК КПБ не посчитается с нашими требованиями, мы оставляем за собой право принять решение о приостановке перечисления членских взносов в партийную кассу до полного исполнения вышеуказанных требований.

Всего 50 подписей

ДЕКАБРЬ 1989г.

/продыг са стар. 2/

бэньня Беларусі да Расейскай Імперыі 75% насельніцтва Беларусі было уніятамі). 1840--забарона назвы Беларусі перайменаваньне у Паўночна-Заходні край Расей. Але ў 1863 г. новае паўстаньне пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага, а ў адказ--20 гадоў ваеннага становішча.

Згадайма беларускае адраджэньне пачатку XX ст., якое скончылася масавымі рэпрэсіямі дзеячоў адраджэньня ў час сталіншчыны. Якія пакуты перанёс народ Беларусі ў першую і другую сусветныя войны! А час павальнага выцясненьня беларускай культуры пры Брэжневе? Ці не зашмат? Калі вытрымалі столькі--вытрымаем зараз? Павінны! Бо стаць пытаньне аб фізічным і духоўным выжываньні народу.

Што мы можам зрабіць сёньня? Выбраць у Саветы сапраўдных прадстаўнікоў народа, якія маглі б сказаць слова праўды, прыняць патрэбныя людзям законы, ажыццявіць кантроль над іх выкананьнем. Так ня будзем жа спаць! На талерцы ніхто нам нічога не паднясе. Нядаўнія падзеі ў суседніх краінах паказваюць нам, што дэмакратыя перамагае там, дзе ўсе разам сваім словам і справай падтрымаюць яе.

Нельга дапускаць, каб рэакцыйныя сілы скарысталіся тэмі цяжкасьцямі, якія нас напаткалі і яшчэ напаткаюць пад час рэформ. Мудрыя і разважлівыя людзі жывуць на гэтай зямлі, яны му-

сьяць выбраць "дарогу да храма". Як перасыяражэньне гучаць сёньня словы з кнігі "Апокрысис" (1599. Вядікае княства Літоўскае) аб пагрозе "унутраннай вайны": "За прымушаньнем прайшло до васни, з васни до ростырков, с ростырков до розорваньня, з розорваньня до внутрної войны, которая межн всеми злыми речами на свете ест найгоршею: бо взрушенье права и Божого и прироженого, квалты, покоги, наезды, крви розлянье, спустошенья, а коротце мовячи--вшелякие кшалты злых припадков в себе замыкает".

Так, цяжкія матэрыяльныя нягоды напаткалі нас. Адныя ратуюцца ад такога жыцьця поўным раўнадушсям да палітычных падзей. Але яны з'яўляюцца прадуктамі гэтай сістэмы, а крытычная маса павялічваецца, і з прадуктаў сістэмы гэтыя людзі могуць стаць яе зьнішчальнікамі, але якімі метадамі? Другія назіраюць, як разьвіваюцца падзеі і чакаюць, што будзе далей.

Шаноўныя, калі мы наравім сваю энэргію ў патрэбнае русла--русла грамадзянскай актыўнасьці, то хутчэй дасягнем жадаемага. У нядаўнім інтэрв'ю газэце "Советская молодёж" Б.Ельцын сказаў: "Як выказаўся Кант, толькі здольнасьць галасаваць складае кваліфікацыю грамадзяніна. Так вось, я вельмі верну ў кваліфікацыю грамадзян Масквы". Праўда, ёсьць над чым задумацца?

Міхась Валжынiч

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ КАНДИДАТЫ, ПОДДЕРЖИВАЕМЫЕ БНФ "АДРАДЖЭНЬНЕ" В СОВЕТСКОМ Р-НЕ

В РЕСПУБЛИКАНСКИЙ СОВЕТ БССР

№ окр.	Ф.И.О.	тел.дом.
33	Трусев О.А.	49-70-30
35	Заблоцкий В.Н.сл.	34-96-92
36	Беленький Ю.А.	39-63-38
37	Малько М.В.	32-72-50
38	Листван И.И.	34-96-60

В ГОРОДСКОМ СОВЕТЕ г.МИНСК

№ окр.	Ф.И.О.	тел.дом.
166	Межуев Е.П.	62-37-12
167	Андросов С.А.	61-27-41
168	Ляльков С.В.	61-07-73
169	Асташенко П.П.	
171	Стельмах Г.П. сл.	26-58-78
172	Левчук В.С.	61-02-59
173	Мартынов Н.Г.	61-63-61
174	Ивашкевич В.А.	66-58-87
176	Баранов Г.В. сл.	31-87-63
177	Яницкий Л.М.	78-25-65

В ГОРОДСКОМ СОВЕТЕ г.МИНСК

№ окр.	Ф.И.О.	тел.дом.
178	Бартолом.Э.	31-65-17
179	Копыл И.Ф.	31-25-61
181	Шостакович А.В.	36-40-06
182	Никифоров Э.Я.	32-02-87
183	Паньков М.В.	63-75-72
184	Несцер В.П. сл.	39-94-32
186	Савенков В.П.	48-17-10
187	Завадский А.Л.	34-47-95
190	Гуринович А.В.	39-14-89
193	Сивчик В.В.	36-68-17
194	Беленький Ю.А.	39-63-38

В РАЙОННЫЙ СОВЕТЕ г.МИНСК

№ окр.	Ф.И.О.
1	Копач Е.М.
9	Закревский А.А.
20	Жуков В.И.
44	Баровская Н.Е.

Список кандидатов может быть изменён и дополнен в следующем очередном номере "ГРАМАДЫ"

Пишите нам по адресу: 220131, Минск-131, а/я 139 (тел. справоч. 61-74-47)

"ГРАМАДА" № 1, ЛЮТЫ, 1990г. Подписана да друку 14.02.90. Наклад 10000. Друкарня Марціна Кухты